

1 Kasım Seçimleri: Neden ve Nasıl?

1 Kasım 2015 günü Türkiye, bir buçuk yıl içinde dördüncü kez sandığa gitti. Sıkça vurgulanan 'sandık yorgunluğu'na rağmen seçime katılım oranının yüksek olduğunun altını çizelim (%87,6). Bu seçimlerle birlikte AKP, beş aylık bir aradan sonra 13 yıldır sahip olduğu meclis çoğunluğunu -%49,6'lık bir oyla- bir kez daha kazanarak, dördüncü kez tek başına hükümet kurma imkanını elde etti. Bu sonucun beklenmedik bir oy oranıyla elde edildiği, AKP üst yönetim kadroları dahil birçok kesim tarafından dile getirildi. Sonucun bu kadar net olmasından ötürü, 1 Kasım seçimlerinin, 7 Haziran'daki gibi 'sandığın verdiği mesaj nedir?' sorusundan çok, 'sandık neden ve nasıl böyle bir mesaj verdi?' sorusu üzerinden değerlendirildiğini söyleyebiliriz.

- 7 Haziran'dan 1 Kasım'a oy dağılımındaki büyük değişimin sebebi ne?
- Seçmen 1 Kasım'da hangi saik ile oy verdi?
- 1 Kasım seçimlerinde saf rasyonel bir seçmen davranışından bahsedebilir miyiz?
- Türkiye'nin değişen sosyal psikolojisi 1 Kasım'da oy verme davranışını nasıl etkiledi?

KATILIMCILAR

Doç. Dr.

Emre Erdoğan

İstanbul Bilgi Üniversitesi
Öğretim Üyesi

Deniz Yavuzılmaz

26. Dönem Milletvekili Adayı

PS:Europe ekibi olarak düzenlediğimiz ilk 'Brown Bag' toplantımızda 1 Kasım seçimlerini 'neden ve nasıl?' soruları üzerinden ele almak istedik. Konuşmacılarımızdan Doç. Dr. Emre Erdoğan, partiler arası oy geçirgenliği üzerinden seçim sonuçlarını yorumlarken, Deniz Yavuzılmaz ise genç bir milletvekili adayı olarak sahada yaşadığı deneyimleri, 'siyasette değişim mümkün mü?' sorusu üzerinden değerlendirdi.

1 Kasım'dan bu yana seçimlerle ilgili birçok değerlendirme yapıldı. Doç. Dr. Emre Erdoğan'a göre bunların önemli bir bölümü aceleyle yapılan bir takım analizlerden ibaret. Seçimlerin henüz çok yeni olmasından ötürü eldeki veri eksikliğinin altını çizen Doç. Erdoğan, bu durumun sosyal bilimcileri şu an için kuramsal bir açıklamaya mecbur bıraktığını düşünüyor. Bu çerçevede, zamansal ve mekânsal açıdan geçerliliği olan bir kuram, beş aylık bu süre zarfında meydana gelen ve anket şirketlerinin neredeyse hiçbirinin öngöremediği bu oy değişiminin perde arkasını görmeye yardımcı olabilir.

Doç. Erdoğan'a göre, elimizdeki sınırlı veriler 7 Haziran ile 1 Kasım seçimleri arasında sonuçlar açısından ortaya çıkan büyük farkın, temelde AKP'ye diğer partilerden geçen (veya dönen) oylar ve 7 Haziran'da

sandığa gitmemiş bir kısım AKP seçmenin 1 Kasım'da sandığa giderek partisine destek olmasından kaynaklandığını gösteriyor. Bu noktada ise açıklanmaya muhtaç olan husus, seçmenin 1 Kasım'da hangi saik ile büyük oranda AKP'ye yöneldiği. Doç. Erdoğan'a göre, seçmen davranışındaki çarpıcı değişimin bu kadar hızlı meydana gelmesi, sosyolojik ve rasyonel tercih temelli yaklaşımların açıklayıcılığını 1 Kasım seçimleri açısından sorunlu hale getiriyor. Öyle ki beş aylık bir süre, seçmenin oy verme davranışındaki kalıpları etkileyecek büyüklükte bir sosyolojik değişim için çok kısa bir süre iken, yine bu kısa sürede seçmenin AKP'ye dönüşüne yol açacak bir siyasi veya ekonomik başarıdan da söz edemiyoruz.

'Partizanlık ekonomik algıyı etkiliyor'

Türkiye'de seçmen davranışında büyük etkisi olduğu söylenen ekonomi faktörüne ilişkin tüm veriler, yaklaşık üç yıldır ekonominin birçok açıdan iyi gitmediğini ortaya koysa da, bunun özellikle 1 Kasım'da sandığa yansımadağını görüyoruz. Doç. Erdoğan bu durumu, partizanlığın ekonomik algılar üzerinde bir takım etkiler yaratacak düzeyde artmasına bağlıyor. Seçmenin ekonomik algısının kendini özdeşleştirdiği siyasi partiye bağlı olarak belirlenmesi, ekonominin gidişatına bakıp rasyonel bir tercih yapma imkanını büyük ölçüde ortadan kaldırıyor. Bir başka deyişle, partizanlığın toplumda geldiği seviye, ekonomi ve alım gücü gibi rasyonel tercih kriterleriyle ilgili algıyı öylesine güçlü bir şekilde belirliyor ki, bu unsurlar, oy verme davranışında belirleyici bir rol oynamak şöyle dursun, süreç

boyunca denklem dışı dahi kalabiliyor.

Oy verme davranışı kuramları arasından sosyolojik ve rasyonel tercih yaklaşımlarının, 7 Haziran'dan 1 Kasım'a yaşanan büyük değişimi açıklama konusundaki yetersizliği, Doç. Erdoğan'a göre sosyal bilimcileri üçüncü yaklaşım olan psikolojik etkenler üzerinde daha çok durmaya itiyor.

7 Haziran'dan 1 Kasım'a değişen sosyal psikoloji: "Korkan seçmen risk almıyor, statükoya sarılıyor"

Oy verme davranışında etkin olan her bir psikolojik etkenin, yapılan tercihlerin rasyonel oranını kağıt üzerinde azaltması beklenir. Türkiye özelinde, daha önce de altını çizdiğimiz gibi, partizanlık seviyesine ulaşmış olan partiyle özdeşleşme, rasyonel tercih kriterlerini hali hazırda zaten etkilerken, 7 Haziran'dan 1 Kasım'a kadar geçen beş ayda sosyal psikolojide meydana gelen duygusal anomaliler, psikolojik etkenleri daha da öne çıkartmışa benziyor. Doç. Erdoğan, bu süre zarfında Türkiye toplumunda en çok öne çıkan duygunun korku olduğunu düşünüyor. Özellikle iki seçim arası geçen beş ayda stabil bir hükümetin ortaya çıkamaması, geçici hükümetlerce alınan kararlarla yaygın olarak istikrarın kaynağı olarak görülen 'barış iradesi'nden vazgeçilmesi ve bu süreçte artan terör olayları, 1 Kasım'a geldiğinde seçmenin algısında temel olarak iki seçenek arasında karar verileceği fikrini öne çıkardı: 1) 'Koalisyon' ile hükümet kurma zorluğu [ve hatta imkansızlığı] 2) tek parti çoğunluğuyla kolaylıkla hükümetin kurulması. Doç. Erdoğan, seçmenin bu kararı verirken iki seçim arası süreçte yükselen korku duygusunun çok etkili olduğunun altını çiziyor. Doç. Erdoğan'a göre korku, oy verme davranışında etkili olduğunda, seçmenin statükoya adeta sarılmasını

sağlıyor ve onu risk minimizasyonu ile 'elindekini korumaya' yönlendiriyor. Öyle ki genel anlamda 'korkan bir seçmen' cezalandırmayı tercih etmediği gibi; kaybetmeyi göze alamadığı tüm kazanımlara sınıksız sarılıyor. Bu bağlamda, seçmenin, iki seçim arası geçen beş aylık süre zarfında gördüklerine ve yaşadıklarına dayanarak, kaybetmek üzere olduğunu düşündüğü 'istikrar'ın ancak bir tek parti iktidarı tarafından sağlanabileceği fikrine yaklaşmış ve buna göre oy kullanmış olduğunu söyleyebiliriz. Doç. Erdoğan'a göre bu süreçte, özellikle MHP ve HDP'den AKP'ye dönen oylar ve 7 Haziran'da sandığa gitmeyip 1 Kasım'da AKP'ye oy veren seçmen nezdinde, 'korku'nun başat duygu olarak seçmen davranışını fark yaratacak miktarda etkilediği sonucunu çıkarabiliriz.

Siyasetin Bir Başka Sorunu: Değişim ve Temsil

7 Haziran ve 1 Kasım seçimlerinin ötesinde önemli olan bir başka sorunsal da toplumdaki değişim ve farklılıkların, Türkiye siyasetine yansıtılması konusunda yaşanan zorluk ve engeller. Bu gerçek en çarpıcı haliyle Haziran 2013'te Gezi Hareketi'yle ortaya çıktı. Gezi Hareketi, her şeyden önce gençliğin başını çektiği bir hareket olarak hem gençliğin düşünüldüğü kadar apolitik olmadığını ortaya çıkardı hem de mevcut ana akım siyasi oluşumların, Türkiye'deki gençliğin önemli bir bölümünü temsil etmediğini ortaya koydu. 25. ve 26. dönem milletvekili adayları Deniz Yavuzılmaz, siyasetin bu köhne yapısının ancak onu içten fethederek değiştirilebileceğine vurgu yapıp, bu motivasyonla siyasete girdiğini söylüyor. Yavuzılmaz'a göre, Gezi Hareketi hem iktidara hem de muhalefete önemli bir mesaj verdi ve fakat ne iktidar ne de muhalefet bu mesajı tam anlamıyla algılayabildi.

"Siyasette değişim gençlerle mümkün"

Günümüz Türkiye siyasetinde kadınların ve gençlerin siyasi temsili, birçok gelişmeye rağmen hala çok gerilerde. 1 Kasım seçimlerinin ardından TBMM'deki kadın vekil sayısı 2011 yılının bile altına düşmüş durumda. Gezi'deki gibi farklılıkların bireysel anlamda olduğu gibi yansıtıldığı fakat aynı zamanda kolektif bir bilincin siyasette yer bulabilmesi, Yavuzılmaz'a göre ancak sistemi sorgulayan gençlerin temsil ettikleri yeni anlayışı pratik siyasette uygulamasıyla mümkün olabilir. Öyle ki 'Gezi Ruhü', mevcut siyasi kalıp ve platformların hakimiyeti altında kendini tam anlamıyla yansıtamayacağı gibi, değişimi algılamak ve uygulamak istemeyen köhne zihniyet tarafından soğurmaya da açık hale gelebilir. Yavuzılmaz, bu noktada mevcut siyaset yapma kalıplarına meydan okumanın yanı sıra, bu platformlarda bizzat var olmaya çalışıp mücadeleyi bu şekilde sürdürmenin önemine dikkat çekiyor. Sistem içinde ama sistemin kalıplarına karşı eleştirel biçimde sürdürdüğü mücadeleyle Yavuzılmaz, üyesi olduğu siyasi partinin milletvekili adaylarını büyük oranda önseçimle belirlemesi için yürüttüğü mücadeleyi kazandı. Bu sayede parti meclisi seçimleriyle başladığı siyasi hayatına, önseçimi kazanıp milletvekili adayı olarak devam eden Yavuzılmaz, 7 Haziran seçimlerinde küçük bir farkla seçilemediyse de, mücadelesinin demokratik açıdan büyük bir kazanımla sonuçlandığının altını çiziyor.

Deniz Yavuzılmaz'ın siyasi hayatı bizlere, gençliğin sadece ana akım siyasi oluşumların bir 'lütuf' olarak öngördüğü gençlik kontenjanlarıyla değil, kendi attığı adımlarla da siyasette değişim yaratabileceğini gösteriyor.